प्रश्न पत्र संख्या /Que. Paper No. : II/25-26/B-12-6/

S

वेद विभूषण द्वितीय वर्ष पूरक परीक्षा /Veda Vibhushan Second Year Supplementary Examination

कक्षा 12वीं / उत्तर मध्यमा - II / Class 12th / Uttar Madhyama - II

वर्ष / Year 2025-26

विषय - वैदिक साहित्य का इतिहास-II/Subject - History of Vedic Literature-II

• इस प्रश्न पत्र में कुल 14 पृष्ठ हैं। • सभी प्रश्न हल करना अनिवार्य है। • प्रत्येक प्रश्न के सामने अंक दर्शाए गए हैं। • सभी प्रश्नों के उत्तर यथास्थान पर ही लिखें।	• This question paper contains 14 Pages. • It is mandatory to attempt all the questions. • Marks are indicated against each question. • Write down the answers of all the question at the appropriate places only.

विद्यार्थी का अनुक्रमांक (अंकों में) / Student's Roll No. (In Figures)

विद्यार्थी का अनुक्रमांक (शब्दों में) / Student's Roll No. (In Words)

(उदाहरण - अनुक्रमांक अंकों में - 24250001, अनुक्रमांक शब्दों में - दो चार दो पाँच शून्य शून्य शून्य एक)
(Example - Roll No. in figures - 24250001, Roll No. in words - Two Four Two Five Zero Zero Zero One)

केन्द्र क्रमांक/Centre Number -

सूचना - पर्यवेक्षक उपर्युक्त सभी प्रविष्टियों की जांच उपरान्त हस्ताक्षर करें।
Note - Supervisor should check all the above entries and then sign.

.....

विद्यार्थी के हस्ताक्षर
Signature of Student

उपर्युक्त प्रविष्टि का सत्यापन किया गया तथा **बुकलेट संख्या** की प्रविष्टि उपस्थिति पत्रक में कर दी गई है।
The above entry has been verified and **booklet no.** has been entered in attendance sheet.

कक्ष पर्यवेक्षक का पूरा नाम व हस्ताक्षर/Full name and signature of the Room Supervisor	पूरा नाम/Full Name	हस्ताक्षर/Signature	दिनांक/Date

मूल्यांकनकर्ता का पूरा नाम व हस्ताक्षर/Full name and signature of the Evaluator	पूरा नाम/Full Name	हस्ताक्षर/Signature	दिनांक/Date

मुख्य परीक्षक/पुनर्मूल्यांकनकर्ता का पूरा नाम व हस्ताक्षर/Full name & signature of the Head Examiner/Re-evaluator	पूरा नाम/Full Name	हस्ताक्षर/Signature	दिनांक/Date

(केवल प्रतिष्ठान कार्यालय उपयोग हेतु
For the use of Pratishthan's Office only)
मूल्यांकनकर्ता द्वारा आवश्यक रूप से भरा जाए।
To be mandatorily filled in by the Evaluator.

प्रश्न संख्या Question No.	मूल्यांकनकर्ता द्वारा प्रदत्त अंक/ Marks awarded by the Evaluator	मुख्य परीक्षक/ पुनर्मूल्यांकनकर्ता द्वारा प्रदत्त अंक/ Marks awarded by the Head Examiner/ Re-evaluator
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
योग/Total		

पूर्व पृष्ठ अंक योग	+	वर्तमान पृष्ठ प्राप्तांक	=	इस पृष्ठ के अंकों का योग

वैदिक साहित्य का इतिहास-II/ History of Vedic Literature-II 25-26/B-12 -6	वेद विभूषण द्वितीय वर्ष पूरक परीक्षा/Veda Vibhushan Second Year Supplementary Examination कक्षा 12 वीं / उत्तर मध्यमा - II/ Class 12th / Uttar Madhyama - II	Set - S

प्रश्न पत्र संख्या / Que. Paper No. : II/24-25/B-12-6/

विषय - वैदिक साहित्य का इतिहास-II / Subject - History of Vedic Literature-II

पूर्णांक / Max. Marks - 100 **समय / Time - 3 घण्टे/3 Hours**

प्र.1. समुचितं विकल्पं चिनुत — 1 × 10 = 10

1. निम्नलिखितेषु कल्पसाहित्ये नान्तर्भवति -

(क) धर्मसूत्रम् ☐ (ख) शुल्बसूत्रम् ☐

(ग) गृह्यसूत्रम् ☐ (घ) ब्रह्मसूत्रम् ☐

2. वाजसनेयः भवति -

(क) गौतमः ☐ (ख) याज्ञवल्क्यः ☐

(ग) वैशम्पायनः ☐ (घ) वसिष्ठः ☐

3. रक्षोहागमलध्वसन्देहाः प्रयोजनम् - कस्य -

(क) निरुक्तस्य ☐ (ख) वेदस्य ☐

(ग) कल्पस्य ☐ (घ) व्याकरणस्य ☐

4. आचार्येण सुमन्तुना सम्बद्धो वेदः कः -

(क) ऋग्वेदः ☐ (ख) यजुर्वेदः ☐

(ग) सामवेदः ☐ (घ) अथर्ववेदः ☐

5. ऋग्वेदस्य प्रत्येकमष्टके कति अध्यायाः सन्ति -

(क) 8 ☐ (ख) 10 ☐

(ग) 6 ☐ (घ) 12 ☐

6. ऋग्वेदस्य का शाखा सम्प्रति पूर्णरूपेण उपलभ्यते ?

(क) बाष्कलशाखा (ख) आश्वलायनशाखा

(ग) माण्डुकायनशाखा (घ) शाकलशाखा

7. कस्मिन् उपनिषदि 'यमनचिकेतसोः' संवादः प्राप्यते ?

(क) ऐतरेयोपनिषदि (ख) छान्दोप्योपनिषदि

(ग) कठोपनिषदि (घ) प्रश्नोपनिषदि

8. यज्ञवेदिनिर्माणसम्बद्धाः नियमाः कस्मिन् कल्पसूत्रे प्राप्यन्ते ?

(क) शुल्बसूत्रे (ख) श्रौतसूत्रे

(ग) धर्मसूत्रे (घ) गृह्यसूत्रे

9. सामवेदस्य पूर्वार्चिके कति प्रपाठकाः सन्ति ?

(क) 6 (ख) 9

(ग) 5 (घ) 12

10. अथर्ववेदस्य 'भूमिसूक्तं' कस्मिन् काण्डे वर्तते ?

(क) दशमकाण्डे (ख) द्वादशकाण्डे

(ग) प्रथमकाण्डे (घ) षष्ठकाण्डे

प्र.2. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु केन सह कस्य सम्बन्धः इति समुचितां तालिकां चिनुत — $2 \times 5 = 10$

2.1.

क.	ऐतरेयोपनिषत्	I.	कृष्णयजुर्वेदस्य
ख.	बृहदारण्यकोपनिषत्	II.	ऋग्वेदस्य
ग.	कठोपनिषत्	III.	सामवेदस्य
घ.	मुण्डकोपनिषत्	IV.	शुक्लयजुर्वेदस्य
ङ.	छान्दोप्योपनिषत्	V.	अथर्ववेदस्य

(अ) (क) I, (ख) V, (ग) III, (घ) IV, (ङ) II

(ब) (क) II, (ख) I, (ग) V, (घ) III, (ङ) IV

(स) (क) V, (ख) IV, (ग) II, (घ) I, (ङ) III

(द) (क) II, (ख) IV, (ग) I, (घ) V, (ङ) III

2.2.

क.	ऋग्वेद-शाकलशाखा	I.	ऐतरेयब्राह्मणम्
ख.	शुक्ल यजुर्वेदः	II.	शतपथब्राह्मणम्
ग.	सामवेद-राणायनीयशाखा	III.	महीदास ऐतरेयः
घ.	अथर्ववेद-शौनकशाखा	IV.	731 सूक्तानि
ङ.	ऐतरेयब्राह्मणस्य प्रवक्ता	V.	कौथुमशाखा च

(अ) (क) V, (ख) I, (ग) IV, (घ) II, (ङ) III

(ब) (क) I, (ख) II, (ग) V, (घ) IV, (ङ) III

(स) (क) I, (ख) II, (ग) V, (घ) III, (ङ) IV

(द) (क) III, (ख) I, (ग) II, (घ) IV, (ङ) V

2.3.

क.	शुनः शेप आख्यानम्	I.	शतपथब्राह्मणम् (१.८.१)
ख.	याज्ञवल्क्य-गार्गी-संवादः	II.	ऐतरेयब्राह्मणम् (३३.३)
ग.	मनु-मत्स्य-आख्यानम्	III.	बृहदारण्यकोपनिषद् (३.६)
घ.	नचिकेतसः तपस्या	IV.	छान्दोग्य उपनिषद् (४.४)
ङ.	सत्यकामजाबालः	V.	कठोपनिषद्

(अ) (क) III, (ख) IV, (ग) II, (घ) I, (ङ) V

(व) (क) II, (ख) IV, (ग) V, (घ) III, (ङ) I

(स) (क) IV, (ख) III, (ग) I, (घ) V, (ङ) II

(द) (क) II, (ख) III, (ग) I, (घ) V, (ङ) IV

2.4.

क.	छन्दः	I.	वेदस्य घ्राणाम्
ख.	शिक्षा	II.	वेदपुरुषस्य पादौ
ग.	कल्पः	III.	वेदस्य मुखम्
घ.	व्याकरणम्	IV.	वेदस्य चक्षुः
ङ.	ज्योतिषम्	V.	वेदपुरुषस्य हस्तौ

(अ) (क) III, (ख) V, (ग) II, (घ) IV, (ङ) I ☐

(ब) (क) V, (ख) I, (ग) IV, (घ) II, (ङ) III ☐

(स) (क) II, (ख) I, (ग) V, (घ) III, (ङ) IV ☐

(द) (क) II, (ख) IV, (ग) III, (घ) V, (ङ) I ☐

2.5.

क.	निर्वचनग्रन्थः	I.	ऋग्वेदः
ख.	विश्वामित्रनदीसंवादः	II.	निरुक्तम्
ग.	ईशोपनिषत्	III.	कल्पसाहित्यम्
घ.	पतञ्जलिः	IV.	माध्यन्दिनसंहिता
ङ.	शुल्बसूत्रम्	V.	महाभाष्यम्

(अ) (क) I, (ख) IV, (ग) III, (घ) II, (ङ) V ☐

(ब) (क) II, (ख) I, (ग) IV, (घ) V, (ङ) III ☐

(स) (क) V, (ख) II, (ग) IV, (घ) III, (ङ) I ☐

(द) (क) III, (ख) V, (ग) II, (घ) I, (ङ) IV ☐

प्र.3. रिक्तस्थानानां पूर्त्तिः करणीया — **2 × 5 = 10**

1. छन्दःसूत्रकारः ———————— ।

2. तन्मे मनः ———————— अस्तु।

3. प्रश्नोपनिषदि महर्षिः ———————— षट् शिष्याणां प्रश्नानां समाधानं करोति।

4. पुरुषसूक्तम् ऋग्वेदस्य ———————— मण्डले वर्तते।

5. साम्प्रदायप्रबोधिनीशिक्षा ———————— वेदस्य।

प्र.4. अतिलघूत्तरीयाः प्रश्नाः $2 \times 5 = 10$

1. कस्य वेदस्य आचार्यः उद्गातृनाम्ना ज्ञायते ?

_____

_____

2. कति वेदाङ्गानि सन्ति, तेषां नामानि लिखत ?

_____

_____

3. अथर्ववेदस्य एकमात्रं ब्राह्मणं किम् अस्ति ?

_____

_____

4. 'वेद' शब्दस्य कः अर्थः, कति वेदाः सन्ति ?

_____

_____

5. स्ववेदशाखायाः त्रयाणां विदुषां नामानि लिखत।

_____

_____

प्र.5. लघूत्तरीयाः प्रश्नाः $3 \times 5 = 15$

1. तैत्तिरीयोपनिषदि कति वल्लयः सन्ति ? काः च ताः ।

2. चत्वारि महावाक्यानि कानि ।

3. वैदिकवाङ्मये 'ब्राह्मणग्रन्थानां' मुख्यं प्रयोजनं किम् अस्ति ?

4. कृष्णयजुर्वेदस्य प्रमुखाणां शाखानां नामानि संक्षेपेण लिखत ।

5. वेदशब्दः केषु धात्वर्थेषु ज्ञायते ?

प्र.6. विवरणात्मकाः प्रश्नाः $4 \times 5 = 20$

1. ऋग्वेदस्य क्रमविभाजनं सरलसंस्कृतेन लिखत ।

2. शिक्षावेदाङ्गस्य मुख्यं कार्यं किं, कति च प्रातिशाख्यानि प्रमुखानि सन्ति ?

3. स्ववेदशाखायाः त्रीन् मन्त्रान् सस्वरं लिखत।

4. महर्षिसान्दीपनिराष्ट्रीयवेदविद्याप्रतिष्ठानस्य वेदरक्षण-संवर्धनाय के के प्रमुखाः उपक्रमाः प्रचलन्ति? सविस्तरं प्रबन्धं लिखत।

5. अधीतवेदशाखासम्बद्धानां कल्पसूत्राणां परिचयो देयः ।

प्र.7. दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः $5 \times 5 = 25$

1. पुरुषसूक्तस्य सारांशं संस्कृतगिरा विशदयत।

पूर्व पृष्ठ अंक योग	+	वर्तमान पृष्ठ प्राप्तांक	=	इस पृष्ठ के अंकों का योग

2. यज्ञोपवीतधारणविधिं सङ्क्षेपेण विवृणुत ।

3. ईशावास्यमिदं सर्वं - मन्त्रं लिखित्वा अर्थं स्पष्टीकुरुत ।

4. स्ववेदशाखायाः संहिता - ब्राह्मण - आरण्यक - उपनिषदां नामानि विलिख्य सामान्यपरिचयं कुरुत।

5. चतुर्वेदशाखानुसृत्य प्रतिवेदे द्वयोः पारम्परिकवयोवृद्धवेदवरिष्ठविदुषां नामानि लिखत।